

MAS I FORNERS, Antoni i Joan-Lluís MONJO I MASCARÓ: *Per poblar lo regne de València... L'emigració mallorquina al País Valencià*, Govern de les Illes Balears, Binissalem, 2002, 166 p.

Ben arriere ha quedat ja la dècada dels setanta, quan el geògraf Josep Costa publicava uns treballs a l'entorn de la repoblació mallorquina a les comarques valencianes de la Marina i el Comtat arran de l'expulsió dels moriscos a partir de l'any 1609. Aquests estudis complementaven els treballs de caràcter filològic duts a terme pel mallorquí Joan Veny, que alhora reprenia i ampliava substancialment les anotacions d'Alcover i Barnils, preses a les primeries del segle passat, al voltant de la mallorquinat lingüística d'un grapat de pobles d'aquestes mateixes comarques, especialment de Tàrbena i de la Marina Alta. Tot plegat, una fita decisiva en el camp de la historiografia i la dialectologia valenciana i també insular.

De fet, d'ençà d'aquests estudis, proliferaren les aportacions lingüístiques (J. Colomina, E. Casanova, V. Beltran). Però, en contraposició a l'abundant producció filològica, la vessant historiogràfica ha romàs en letargia durant gairebé cinc lustres. Sorprenentment ha estat ben poca la difusió o la repercussió de l'obra del xaloner J. Costa en el camp de la historiografia, malgrat el valor innegable d'aquelles aportacions. Hem hagut d'esperar amb candeletes fins fa escassament dos anys la publicació d'un estudi necessari i transcendent, del qual ens hem de congratular enormement, realitzat conjuntament pel mallorquí de Santa Margalida Antoni Mas i pel tarbener Joan-Lluís Monjo i que té com a títol *Per poblar lo regne de València... L'emigració mallorquina al País valencià en el segle xvii*. Aquesta investigació ompli finalment el buit existent a l'entorn d'aquesta matèria i destaca sobretot perquè fusiona de manera ben reeixida les dades històriques conservades en arxius municipals, una síntesi de totes les aportacions de caire filològic i un estudi antropològic centrat en l'arplega i l'anàlisi de materials de la tradició oral rescatats de la memòria dels valencians que arribaren de les Illes fa gairebé quatre segles. El llibre ens trasllada a l'època en què aquells colons arribaren a València i mostra la situació tan precària en què es degueren trobar: sembla que no només reberen terres poc aptes per als conreus cerealístics, sinó que foren sotmesos a una major pressió jurisdiccional i subjectes al pagament de drets, censos i particions de les collites molt gravosos. I tot això, després d'haver abandonat les terres d'origen, sense haver pogut vendre les seues propietats i sense que a penes els deixaren traure més que una determinada quantitat de moneda i joies. A més a més, al lloc d'arribada acabarien sent ciutadans de segona: fins i tot, els atribuïen la llegenda d'haver estat baratats per porcs; i tot això sense oblidar que parlaven amb l'article salat i amb trets lingüístics peculiars, la qual cosa ha provocat sempre l'escarni dels veïns, que els han anomenats pejorativament garruts o mallorquins.

Els pobles mallorquins que presenten més emigració cap al País Valencià són entre altres Manacor, Santa Margalida, Felanitx, Pollença, Artà, Alcúdia i Lluçmajor, mentre que els principals pobles valencians receptors foren Tàrbena, Xaló, Llíber, Castells de Serrella, la Vall d'Alaguar, la Vall d'Ebo, la Vall de Gallinera, la Vall d'Alcalà amb Beniaia, Pedreguer, Gata, Sagra, Tormo, Benimeli, Sanet i la Vall de Guadalest —tots aquests a la Marina— i l'Orxa, Fageca, Famorca, Tollos i Benimassot al Comtat; la Safor i fins i tot la Costera (Barxeta) també en reberen a betzef. Amb tot, potser un dels aspectes més interessants a tenir en compte és el fet que demostra que els repobladors s'escamparen no únicament per aquestes zones pròximes al cap de la Nau sinó que n'arribaren pel nord fins a la Vall d'Uixó, a la Plana Baixa, i pel sud fins a Monòver, a les Valls del Vinalopó. També de manera anecdòtica n'aplegaren a terres murcianes i de la Ribera d'Ebre.

A les hores d'ara, ja entrats en el segle xxi, quan els moviments migratoris es produeixen a gran escala i la uniformització causada pel procés de globalització mundial és ben evident, costa d'entendre la repercussió que degué tenir aquell traspàs de població allà pel segle xvii, però no hi ha cap dubte que en tingué moltíssima. A la Marina, a més de l'onomàstica illenca, ha quedat el record, els costums i un bon grapat de trets lingüístics que evidencien que són descendents d'aquells colons d'ultramar i ara, una volta superats els tabús, tot ha acabat amb diversos agermanaments entre alguns pobles valencians peninsulars i els respectius llocs mallorquins d'origen. De fet, tots dos au-

tors del llibre es van conèixer arran d'aquesta trobada al poble de Tàrbena, o més aïna retrobada, si ho veem des de la perspectiva històrica.

Així doncs, A. Mas i J.L. Monjo han estat capaços de tocar un tema tan controvertit i relliscós, ben poc estudiat i alhora tan mític com és el de l'expulsió dels moriscos i la repoblació consegüent i ho han fet, sens dubte, amb la seriositat i la rigorositat que requereix. Podem afirmar, per tant, que *Per repoblar lo regne de València* aconsegueix a bastament els objectius centrals que es planteja en les notes metodològiques (capítol 4), de manera que fa un seguiment exhaustiu dels arxius parroquials, "cadastres", relacions de contribuents, protocols notariais, clàusules testamentàries, amb una atenció especial als llinatges homòfons, i així es pot calcular amb molta precisió els percentatges de caps de família d'origen balear als censos valencians de primeries del xvii. No obstant això, cal tenir en compte que aquestes són dades provisionals i que, segons em consta per l'amistat que m'uneix amb els autors, continua l'estudi i augmenta en poc temps l'elenc de mallorquins localitzats en els arxius valencians siscentistes, fins i tot en pobles ben allunyats geogràficament de la zona originalment més receptiva d'immigrants. Però aquesta obra, a més a més, proporciona al lector una visió global de quina era la situació de la Mallorca de l'època, reflecteix les relacions entre els immigrants i els indígenes (la solidaritat del grup, la xenofòbia, l'explicació mítica de la repoblació, els particularismes lingüístics i els estereotips tradicionals) i acaba amb el llegat que ha deixat aquell moviment de població: els cognoms, la dialectologia, un bon feix d'aspectes antropològics col·laterals i el fet que aquest moment històric haja inspirat diversos escriptors valencians en la creació de novel·les històriques des dels plantejaments del Romanticisme fins a la visió retrospectiva dels nostres dies. En paraules dels mateixos autors, "el tema veritablement és apassionant, i dona per moltes reflexions, amb motles literaris o no".